

Çelik, E., Topçuoğlu, P. (2017). Proaktif kişiliğin öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkide aracılık etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 1221-1240.

Geliş Tarihi: 27/12/2016

Kabul Tarihi: 14/08/2017

PROAKTİF KİŞİLİĞİN ÖZNEL ZİNDELİK İLE MERAK ARASINDAKİ İLİŞKİDE ARACILIK ETKİSİ

Eyüp ÇELİK*
Pınar TOPÇUOĞLU**

ÖZET

Bu makalede proaktif kişiliğin öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkide aracılık etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri; Kısaltılmış Proaktif Kişilik Ölçeği, Öznel Zindelik Ölçeği, Merak ve Keşfetme Ölçeği II ile toplanmıştır. Çalışma grubu, Sakarya Üniversitesinde okuyan %77.8'i kadın olan 311 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki bireylerin yaş ortalaması 20.3 (SS= 0.42)'tür. Araştırmada proaktif kişilik, öznel zindelik ve merak arasındaki ilişkiler regresyona dayalı aracılık analizi ve korelasyon analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, test edilmeye çalışılan aracı modeldeki doğrudan ve dolaylı etkiler bootstrap yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma sonucunda proaktif kişilik ve öznel zindeliğin, merak ile pozitif açıdan ilişkili olduğu ve proaktif kişiliğin öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkide aracılık etkisine sahip olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlar ilgili literatür bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Proaktif kişilik, öznel zindelik, merak

MEDIATING ROLE OF PROACTIVE PERSONALITY IN THE RELATIONSHIP BETWEEN SUBJECTIVE VITALITY AND CURIOSITY

ABSTRACT

The study focuses on the mediating role of proactive personality in the relationship between subjective vitality and curiosity. The Subjective Vitality Scale, Proactive Personality Scale, and Curiosity and Exploration Inventory-II were administered to a sample of 311 students (77.8% females). Data analysis was done via correlation analysis and regression based mediation analysis. Furthermore, a bootstrap method was used to investigate direct and indirect effects in the mediation model. Findings showed that proactive personality has a mediating effect on the relationship between subjective vitality and curiosity. The bootstrap analysis results revealed that the model has indirect and direct effects. When proactive personality variable is controlled, subjective vitality has both direct and indirect effects on curiosity.

Key Words: Proactive personality, subjective vitality, curiosity

* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Sakarya, eyupcelik@sakarya.edu.tr

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Eğitimi Yüksek Lisans Programı, Bolu, pinartopcuoglu14@gmail.com

1.GİRİŞ

Üniversite yılları bireylerin ailelerinden ekonomik ve sosyal yönden ayrılmak ve bir yetişkin olarak toplumsal yaşama uyum sağlamak için hazırlandığı önemli bir zaman aralığı olarak nitelenebilir. Yaş aralığı dikkate alındığında (18-24) üniversite dönemi, ergenlikten yetişkinliğe geçişin yaşandığı, yetişkin yaşamına özgü görev ve sorumlulukların üstlenilmeye başlandığı ve bağımsızlık mücadelelerinin sürengelik gösterdiği bireyler için zorlayıcı bir dönemdir (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005). Üniversite öğrencilerinin yaşadığı sorunlar üzerinde yapılmış çalışmalar incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin genellikle uyum sorunları (Gizir, 2005), ailevi sorunlar (Topkaya ve Meydan, 2013), akademik sorunlar (Yurtsever, 2009), karşı cinsle ilişki sorunları (Topkaya ve Meydan, 2013), iş bulma ve gelecek kaygısı sorunları (Kaygusuz, 2002), meslek ve kariyer sorunları (Aluede, Imhonde ve Eguavoen, 2006), ekonomik sorunlar, (Çuhadaroğlu ve diğerleri, 2004), stres (Yurtsever, 2009) ve depresyon (Aluede, Imhonde ve Eguavoen, 2006) gibi psikolojik sağlıkla ilgili sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin ruh sağlığını bu sorunlar olumsuz bir biçimde etkileyebilir. Ayrıca bireyler için üniversite dönemi, bir mesleğe hazırlık, mesleğe yerleşme öncesindeki akademik yönden mesleki bilgi ve becerilerin kazanılması sürecinde akademik sıkıntıların yaşandığı bir dönemdir. Bu süreç içinde olan bir bireyin merak düzeyinin yüksek olması onun hem akademik motivasyonunu artırabilir hem de mesleğine hazırlık sürecindeki karşılaştığı güçlükleri aşması konusundaki motivasyonunu artırabilir. Diğer taraftan merak değişkeni üniversite öğrencilerinin yaşamdaki karşılaştıkları bu sorunlarla mücadele etmelerini kolaylaştırıcı, onların yaşam direncini artırıcı ve fizyolojik ve psikolojik açıdan sağlıklarını olumsuz etkileyen sorunlarına çözüm bulmaları açısından güdüleyici önemli bir değişken olabilir. Bu nedenle öğrencilerin ruh sağlıklarının korunması, daha da iyileştirilmesi adına onların merak düzeyi değişkeni ile ilişkili olabilecek proaktif kişilik ve öznel zindelik gibi faktörlerinin araştırılması oldukça önemlidir.

TDK (2016)'ya göre merak; bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek, heves ve düşkünlük olarak ifade edilmektedir. Özellikle bu dürtü yeni veya ilginç şeyleri araştırma, inceleme, bilgi toplamaya yönelik olmaktadır. Berlyne'e göre (1966) merak çevresel uyaranların belirli türleri tarafından uyandırılan bir motivasyon durumu (örneğin yenilik, karmaşıklık, belirsizlik) ve tüm canlıların doğasında var olan çelişkili (ambivalent) duygu ve güdü durumudur (Akt. Kashdan, Rose ve Fincham, 2004; Kashdan ve Silvia, 2009). Renner (2006) ise merakı tanımlarken var olan bilgiyle, merak edilen bilgiyi elde etme arasındaki boşluk, yeni bilgiye ulaşmaktan kaynaklanan bir yoksunluk duygusu olarak ifade etmiştir. Carlin (1999) ise meraklı olmanın bilginin inşası için bir ön koşul olduğunu söylemiştir.

Berlyne (1954) merakı algısal ve epistemik olarak iki türe ayırmıştır. Algısal merak; koku ve ses gibi duyuların uyarımı ile yeni bilgiler edinmeyle açıklanırken; uyarıcıların algılanmasının artmasına önderlik etmektedir. Epistemik merak ise bilgi, fikir ve gerçeklere ulaşmak amacıyla fırsatları elde etme eğilimidir (Renner, 2006). Bu tip merakın, ana ürünü bilgi olup kavramsal çelişki ve bilgi eksikliği ile harekete geçmektedir (Litman ve Spielberg, 2003). Demirtaş-Madran (2012) ise epistemik merakı bireyleri yeni görüşleri öğrenme, bilgi açıklarını kapatma ve zihinsel sorunları çözmeye yönünde güdüleyen bir eğilim olarak tanımlamaktadır.

Reio, Petrosko, Wiswell ve Thongsukmag (2006) araştırmalarında üç faktörlü merak modeli geliştirmişlerdir. Bunlardan biri bilişsel merak diğer ikisi duyuşsal merak faktörüdür. Bu modele göre, bilişsel merak faktörü, bireyin bilgiyi elde etmedeki araştırmasıyla ilgilidir. Duyuşsal merak faktörü ise fiziksel heyecan arayışı ve sosyal heyecan arayışı olmak üzere iki faktöre ayrılmaktadır. Bu duyuşsal merak faktörlerinin ikisi de risk ile ilişkilidir. Litman ve Spielberg (2003) merakı yeni bir bilgi elde etmeye çalışırken kişinin keşfetmeye dönük istekli davranışlarını motive eden duyuşsal deneyim olarak ele almıştır. Psikososyal kuramcılar ise merak ve keşfetmeyi öğrenme ve kimlik gelişimini ile ilişkilendirmişlerdir. Erikson (1968)'a göre kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası normatif ergenlik sırasında oluşmasıyla birlikte yalnızca o dönemle sınırlı olmayıp; en uygun kimlik gelişimi için ergenler meraklı olmalı ve toplumsal rolleri keşfetmek adına pek çok faaliyetlerde bulunmalıdır. Yapılan faaliyetler kişinin biyolojik ve psikolojik yetenekleri ve ilgi alanlarını öğrenme adına katkı sağlayabilmektedir. Böylece, ergenler proaktif meraklı olma ve daha iyi bir toplumsal düzen ve başarıyla kendilerini bulma, öğrenme için kendi olanaklarını keşfetme konusunda daha istekli olmaktadır (Akt. Seel, 2011).

Alanyazında açıklanan merak değişkeni ile ilgili açıklamalar dikkate alındığında bir bireyde merakın oluşması ve yaşamda işlevsel bir şekilde kullanılabilmesi için biyolojik ve ruhsal bir enerjiye ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Bu enerjinin kaynağı ise öznel zindelik değişkeni olabilir. Çünkü bireyin var olan duyuşsal yapısının olumlu yönde gelişimini sağlayan öznel zindelik, kişinin enerji dolu, coşkulu, canlı, neşeli, uyarılmışlık düzeyi yüksek ve dinamik olmasını ifade eder (Fini, Kavousian, Beigny ve Emami, 2010; Ryan ve Frederick, 1997). Bu canlılık dışsal etkilerden ve günlük yaşamdan bağımsız olarak kişiye özgü, bireyin özünden kaynaklanan bir durumdur. Kişinin içsel motivasyonu ile oluşan bu duyuşsal yapı kişinin hem fiziksel hem de psikolojik durumunu olumlu yönde etkiler (Nix, Ryan, Manly ve Deci, 1999). Bunu destekler nitelikte yapılan araştırmalarda, öznel zindeliğin bedensel ve psikolojik iyi oluş (Ryan ve Frederick, 1997) ve depresif duygularla (Niemi, Lynch, Vansteenkiste, Bernstein, Deci ve Ryan, 2006) ilişkili olduğu bulunmuştur. Öznel zindelik kişinin bilinçli enerjikliğin ifadesidir. Öznel zindeliğe sahip bireyler, dış etmenler yerine içsel etmenlerle motive olduklarından yaşamda karşılaştıkları, yapmak zorunda oldukları işleri büyük bir istek ve canlılıkla yaparlar. Bu durum da kişi kendi kendini daha fazla motive ederek işlerini başarıyla tamamlar (Ryan ve Frederick, 1997; Shirom, 2010).

Yapılan araştırmalar (Akın, 2012a; Çakar, 2012; Ryan ve Frederick, 1997) kişinin hem bilişsel ve fiziksel hem de psikolojik iyi oluşunu olumlu etkileyebilen pozitif özelliklerin (Örneğin: öz yeterlik, benlik saygısı ve olumlu duygulanım) aynı zamanda öznel zindeliği de olumlu olarak etkilediğini göstermektedir. Sarıçam'ın (2015) yaptığı bir araştırmada öz yeterliğin öznel zindelik ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulgusuna ulaşmıştır. Yine farklı çalışmalarda, öznel zindelik, kendini gerçekleştirme, olumlu duygulanım, benlik saygısı, dışa dönüklük ve içsel motivasyon, yaşam memnuniyeti (Çakar, 2012; Ryan ve Frederick, 1997) ile de pozitif yönde ilişkilidir. Aynı zamanda kişinin ruh sağlığını olumsuz olarak etkileyen, depresif semptomların (Bostic, Rubio ve Hood, 2000), fiziksel ağrı, duyuşsal dengesizlik, anksiyete, negatif duygulanımın (Ryan ve Frederick, 1997), psikolojik üzüntünün (Salama-Younes, 2011), internet (Akın, 2012a) ve facebook bağımlılığının (Uysal, Satıcı ve Akın, 2013) öznel zindelik ile negatif bir ilişki içinde olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Görüldüğü üzere; alanyazında yapılan çalışmalarda bireylerin öznel zindelik düzeyleri yaşamlarını etkileyen pek çok değişken

ile ilişkilendirilerek incelenmesine rağmen öznel zindelik ile merak değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya ulaşılamamıştır. Ancak öznel zindelik değişkeni merak değişkenini yordayan önemli değişkenlerden biri olabilir.

Daha öncede belirtildiği gibi bireyin meraklı olması ve merakını gidermeye yönelik faaliyetleri gerçekleştirebilmesi öznel zindelik düzeyinden etkilenebilir. Çünkü alanyazındaki merak ile ilgili açıklamalar genel olarak değerlendirildiğinde, içsel bir süreç olarak nitelendirilen merakın oluşması ve merakı gidermeye yönelik aktivitelerin birey tarafından gerçekleştirilebilmesi için biyolojik ve ruhsal bir enerjinin olması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Bu enerjinin kaynağı öznel zindelik değişkeni olabilir ama bu enerjinin merakın açığa çıkarılması ve merakı gidermeye yönelik davranışlara aktarılmasında proaktif kişilik özelliği de önemli bir işleve sahip olabilir. Bu nedenle merak değişkeninin dinamiklerinin belirlenebilmesi ve açıklanabilmesi ve merak ile öznel zindelik arasındaki ilişkinin incelenebilmesi için proaktivite değişkeninin de ele alınması oldukça önemlidir.

Proaktivite, buldukları çevreyi etkilemek amacıyla bir harekette ya da girişimde bulunma yönünde insanlar arasındaki ruhsal yapı farklılığı olarak tanımlanır (Bateman ve Crant, 1993). Covey (2010), proaktif olmayı; koşullara, duygulara dayanan tepkilere değil, değerlere ve prensipleri temel alarak, belirli davranış yeterliliğine sahip olmak, olarak ele almıştır. Araştırmacılar tarafından tanımlanan proaktif kişilik ise; mevcut koşulları geliştirmenin yanında fırsatları keşfederek yeni koşullar yaratmak için inisiyatif alan, var olan şartlara pasif olarak adapte olmak yerine anlamlı bir değişim olana kadar sebat eden (Crant, 2000), kişisel inisiyatif davranışları için kişisel bir eğilimde olan ve çevresini etkilemek isteyen (Frese ve Fay, 2001), dışadönük, başarı ihtiyacıyla birlikte gelen ekstra öğrenim faaliyetlerine katılan ve değişim öncesi ve sonrası kişisel başarıları, lider davranışları olan (Bateman ve Crant, 1993) özelliklere sahip bir kişiliktir. Bununla birlikte, proaktif kişilikler, beklentilerin ötesinde bir performans sergilerler.

Baltaş (2008) proaktif kişiliği açıklarken, bireyin davranışlarını amaçlı olarak gerçekleştirdiğini, amacın ise değişime neden olacak bir etki yaratmak için harekete geçirdiğini ifade etmiştir. Proaktif kişilikte, motivasyonda olduğu gibi, davranışsal eğilimlerin dışsal etmenlerden uzak, içten gelerek yapıldığı düşünülmektedir (Major, Turner ve Fletcher, 2006). Ayrıca proaktif kişiliklerin kendi dışındaki faktörleri başarıyla yürütebileceği ve yönetebileceği inançları ile birlikte öz-güvenleri de yüksektir (Bateman ve Crant, 1993; Çini, 2014; Kim, Cable ve Kim, 2005; Seibert, Crant ve Kraimer, 1999; Yi, 2009).

Proaktif kişiler, değişim odaklı olduklarından dolayı da buldukları çevrede kendi değerlerine uygun olmayan koşulları belirleyerek, yeni çevresel şartlar oluşturmaya çalışmaktadırlar (Van Vianen ve De Pater, 2012). Bunun aksine proaktif kişilik özelliklerine sahip olmayanlar daha reaktif bir tutum ve davranış içindedirler; fırsatların farkına varamadıklarından fırsatları değerlendiremez, çevresel koşulların ve diğer insanların pasif olarak etkisi altındadırlar. Proaktif kişilerin ise her zaman yedek bir planı, alternatif bir çözümü mevcuttur ve diğer insanlardan daha fazla öz-disipline sahiptirler. Yaşamda karşılaştıkları zorluklar karşısında durum değerlendirmesi yaparak daha iyi bir sonuca nasıl ulaşacakları üzerinde çaba gösterirler. Sorumluluklarının bilincindedirler. Proaktif kişilikler, davranışlarının yanlışlığını kabul etmekle kalmayıp değiştirmeye çalıştıklarından, başarıya daha kolay ulaşmaktadırlar (Çini, 2014).

Araştırmalar incelendiğinde proaktivite değişkeninin kişilik psikoloji ile ilgili çalışmaların yanında endüstri psikolojisi alanında yapılan araştırmalarda da ele alınan bir değişken olduğu görülmektedir. Hendron'a göre (2008) proaktif kişilikler örgütsel ortamda fırsatları yakalayabilmekte, örgütsel faaliyetlere dönük aktiviteler sergileyebilmekte ve mevcut durumu sorgulayabilmektedirler. Proaktif kişilerin çalışma yaşamında proaktif olmayanlara oranla hem daha fazla öğrenme odaklı olduğu hem de beceri ve yeteneklerini geliştirmek için daha azimli oldukları belirtilmektedir. Ayrıca proaktif kişiler, yapıcı değişimler gerçekleştirmek amacıyla çalışma arkadaşlarına yardım etmekte, onlarla bilgilerini paylaşmakta ve çalıştıkları kurumun kaynaklarını verimli olarak kullanabilmektedir (Fuller, Marler ve Hester, 2012). Ashford ve Black (1996) yaptıkları bir araştırmada, proaktif kişilerin iş yerindeki performans ve doyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Proaktif olmak, öğrenmeye istekli ve motive olma, daha başarılı olma ve sonucunda da daha iyi kariyer başarısına sahip olmayı sağlamaktadır. Proaktif kişiliğe sahip bireyler kendi çabalarıyla sadece kendisine değil çevrelerinde de olumlu değişimleri gerçekleştiren davranışlar sergileme içerisindedirler. Olumlu ruh hali, proaktif davranışların temel bir öncülü olan içsel motivasyonun artmasına neden olmakta, bu durumda iş yerindeki çalışanların görevlerini verimli bir şekilde yerine getirmesine, daha fazla sorumluluk almalarına katkı sağlamaktadır (Parker, Bindl ve Strauss, 2010).

Merak duygusu bireyi harekete geçiren bir yapıda da olsa, bireyin herhangi bir işe atılması için sadece merak yeterli olmayabilir. Bunun için çevresel faktörler ve bireysel faktörler de önemlidir. Girişimciliği etkileyen çevresel faktörler; aile, sosyal çevre eğitim, kültür (Esen ve Çonkar, 1999) ekonomik koşullar ve girişimcilik örnekleri (Korkmaz, 2000) iken, bireysel faktörler; proaktif, maceracı, yaratıcı ve fikir adamı olma (Chell, Haworth ve Brearley, 1991), ikna kabiliyeti yüksek, yenilik üretip geliştirebilme, iyi iletişim kurabilme ve esnek davranabilme (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009) gibi özelliklerdir. Tüm bunlardan hareketle, kişinin keşfetmeye dönük meraklı davranışlarının yanında proaktif bir kişiliğe sahip olması onun pasiflik–durağanlık sürecini başarıyla atlatıp aktif olmasını sağlayabilir. Bireyin içsel dinamikleriyle ortaya çıkan proaktif kişilik dıştan denetimli değil içten denetimli, kendini motive eden ve daha iyi hissetmesine neden olan öznel zindeliği beraberinde getiriyor olabilir. Bu bağlamda, bu araştırmada öznel zindelik ile merak ve keşfetme arasındaki ilişkide proaktif kişiliğin aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bir araştırmada değişkenler arasındaki ilişkilerin derecesi ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak belirlenebileceği belirtilmektedir. Bu araştırma yönteminde araştırmacının değişkenleri ölçerek değişkenler arasında ilişkinin olup olmadığına karar vermeye çalıştığı belirtilmektedir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015).

2.1. Çalışma Grubu

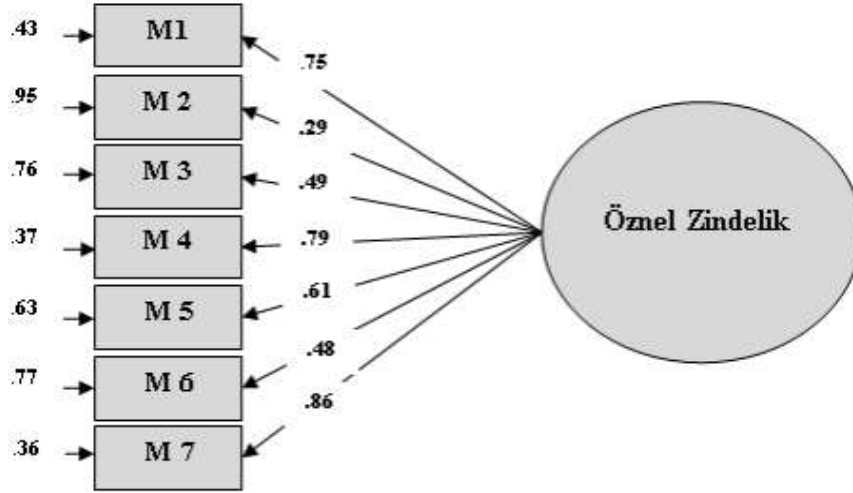
Araştırmanın çalışma grubu, Sakarya Üniversitesinde 1., 2. ve 3. sınıfta öğrenim gören % 77.8'i kadın olan 311 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki bireylerin yaş ortalaması 20.3 (SS= 0.42)'tür. Araştırmada uygun/kazara (convenience/incidental) örnekleme yöntemi kullanılarak araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen bireyler çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Araştırma verileri öz-

bildirime dayalı ölçme araçları ile toplanmıştır. Araştırma verileri toplanırken gönüllü katılımın sürdürülmesi için öğrencilere istedikleri zaman ölçekleri doldurmayı bırakabilecekleri bilgisi verilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Öznel Zindelik Ölçeği

Ryan ve Frederick (1997) tarafından geliştirilen ölçek, Türkçeye Uysal, Sarıçam ve Akın (2014) tarafından uyarlanmıştır. Öznel zindeliği ölçen 7 maddeden oluşan ölçekte yükselen puanlar öznel zindeliğinde yükseldiğini gösterir. Ölçek 7'li likert (1= Benim için hiç geçerli değil ve 7= Benim için tamamen geçerli) tipindedir. Ölçeğin geçerliğini belirlemek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucu ölçeğe ilişkin DFA modelinin kabul edilebilir uyum indekslerine sahip olduğu görülmüştür ($\chi^2/sd= 1.73$, $p= 0.09517$, RMSEA= .047, NFI= .99, CFI= 1.00, IFI= 1.00, RFI= .97, GFI= .99 ve AGFI= .96). Ölçeğin güvenilirlik düzeyine ilişkin uyarlama çalışmasında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .84, test-tekrar test korelasyon katsayısının .79 olduğu ve madde analizi için incelenen madde toplam korelasyonlarının da .48 ile .74 arasında sıralandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 1. Öznel Zindelik Ölçeği'ne ilişkin DFA sonucu (Uysal, Sarıçam ve Akın, 2014 ss. 142)

2.2.2. Kısaltılmış Proaktif Kişilik Ölçeği

Bateman ve Crant (1993), tarafından geliştirilen ölçek, Türkçe'ye Akın, Abacı, Kaya ve Arıcı (2011) tarafından uyarlanmıştır. 10 maddeden oluşan ölçekte, yükselen puanlar proaktivitenin yükseldiğini gösterir. Ölçek 7'li likert (1= Kesinlikle katılmıyorum ve 7= Kesinlikle katılıyorum) tipindedir. Ölçeğin geçerliğini belirlemek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucu ölçeğe ilişkin DFA modelinin kabul edilebilir uyum indekslerine sahip olduğu görülmüştür ($\chi^2/sd= 1.65$, $N= 332$, $p= 0.01502$, RMSEA= .044, NFI= .99, CFI= .99, IFI= .99, RFI= .97, GFI= .97, AGFI= .95 ve SRMR= .033). Ölçeğin güvenilirlik düzeyine ilişkin uyarlama çalışmasında iç tutarlılık katsayısının

.86 olduğu ve madde analizi için incelenen madde toplam korelasyonlarının da .50 ile .66 arasında sıralandığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.3. Merak ve Keşfetme Ölçeği II

Kashdan et al. (2009) tarafından geliştirilen ölçek, Türkçeye Akın (2012b) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek merak ve keşfetmeyi ölçen ve 5'li likert tipinde (1= Bana hiç uygun değil ve 5= Bana tamamen uygun) 10 maddeden oluşan kendini değerlendirme ölçeğidir. Yüksek puanlar yüksek düzeyde meraklılığı göstermektedir. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin uyarlama çalışmasında dilsel eşdeğerliği belirlemek için yapılan analizde Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki korelasyon katsayılarının .65 ile .86 arasında sıralandığı bulunmuştur. Ölçeğin geçerliğini belirlemek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucu ölçeğe ilişkin DFA modelinin kabul edilebilir uyum indekslerine sahip olduğu görülmüştür (RMSEA= .028, NFI= .98, CFI= .99, GFI= .98, ve SRMR= .033). Ölçeğin güvenilirlik düzeyine ilişkin uyarlama çalışmasında iç tutarlılık katsayısı .72 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı da .87 bulunmuştur.

2.3. Veri Analizi

Araştırmada proaktif kişilik, öznel zindelik ve merak arasındaki ilişkiler regresyona dayalı aracılık analizi ve korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analizler yapılmadan önce araştırmacının veri seti regresyon sayıtları açısından değerlendirilmiş ve sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur. Proaktif kişiliğin öznel zindelik ile merak arasındaki aracılık etkisi Hayes (2013) tarafından SPSS'e eklenti program olarak geliştirilen PROCESS programı kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. MacKinnon, Lockwood, Hoffman, West ve Sheets (2002)' e göre aracılık analizi, bir regresyon eşitliğine aracı değişkenin (M) eklenmesi ile bağımsız değişken (X) ile bağımlı değişken (Y) arasındaki ilişkinin büyük ölçüde düşüp düşmediğini belirlemek için kullanılan bir analiz yöntemidir. Bu araştırmada test edilmeye çalışılan aracı modeldeki doğrudan ve dolaylı etkiler bootstrap yöntemi ile belirlenmiştir. Ayrıca, aracı değişkenin modele eklenmesi sonucu gerçekleşen bağımsız değişkenle bağımlı değişken arasındaki ilişkideki düşüşün istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Sobel testi ile incelenmiştir.

Tablo 1.
Regresyon Analizi Sayıtlarına İlişkin Sonuçlar

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık	VIF	CI
Merak	-.43	-.20		1.000
Öznel Zindelik	-.38	.26	1.27	11.244
Proaktif Kişilik	-.80	.92	1.27	13.846

3. BULGULAR

3.1. Betimsel İstatistik ve Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Değişkenler arasındaki ilişkiler Tablo 2'de sunulmuştur. Tablo 2 incelendiğinde, araştırmacının bağımlı değişkeni olan merak ile öznel zindelik ($r=.32$) ve proaktif kişilik ($r=.36$) arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ayrıca, korelasyon analizi sonucunda öznel zindelik ile proaktif kişilik ($r=.46$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.*Betimsel İstatistik and Korelasyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	Merak	Öznel Zindelik	Proaktif Kişilik
Merak	1		
Öznel Zindelik	.32**	1	
Proaktif Kişilik	.36**	.46**	1
Ortalama	32.48	32.71	51.45
Standart Sapma	5.75	7.02	9.20

** $p < 0.01$ **3.2. Öznel Zindelik ile Merak Arasındaki İlişki**

Öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkide proaktif kişiliğin aracılık etkisi incelenmeden önce öznel zindeliğin merak değişkenini ne düzeyde yordadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, regresyon analizi yapılmış ve Tablo 3'de görüldüğü gibi öznel zindeliğin merak değişkenini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif açıdan yordadığı sonucu elde edilmiştir ($\beta = .26$).

Tablo 3.*Regresyon Analizi Sonucu*

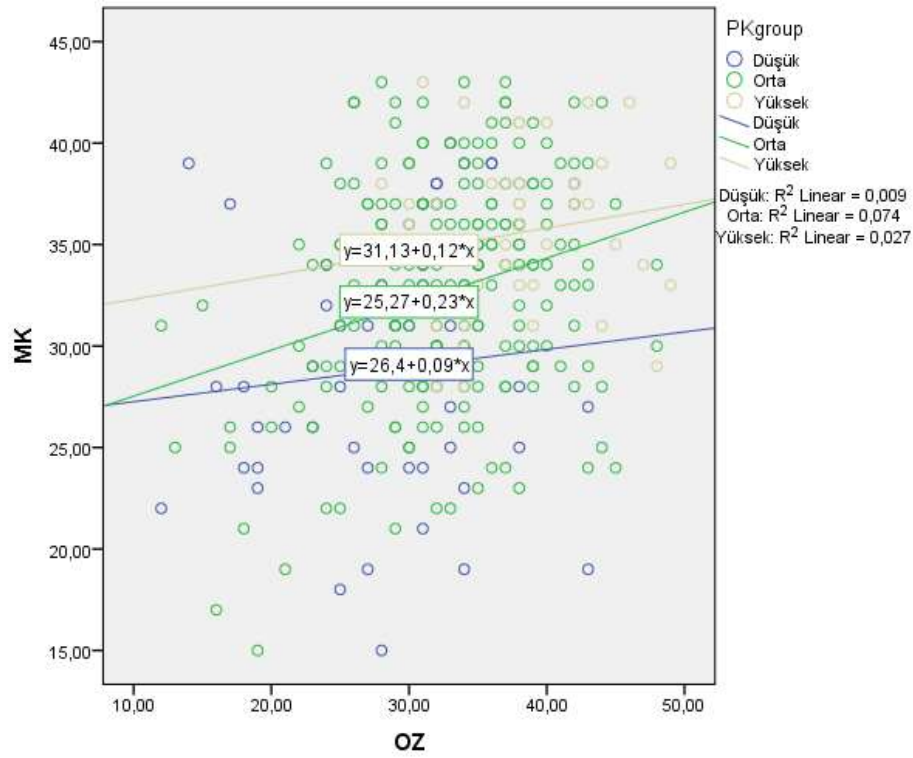
Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	β	SS	p	F	R^2
Sabit	Merak	23.99	1.47	<.001	34.49	.10
Öznel Zindelik		.26	.04	<.001		

3.3. Proaktif Kişiliğin Öznel Zindelik ile Merak Arasındaki İlişkide Aracılık Rolü

Proaktif kişiliğin aracılık etkisinin incelenmesi için yapılan regresyon analizi sonucu öznel zindeliğin proaktif kişiliği ($a = .60$) ve merakı ($c' = .16$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca, proaktif kişiliğinde merakı ($b = .17$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Tablo 4 ve Şekil 1'de görüldüğü gibi proaktif kişilik değişkeni regresyon modeline eklendiğinde öznel zindeliğin araştırmanın bağımlı değişkeni olan merak değişkenini yordama düzeyinin .26'den .16'ya düşürdüğü görülmektedir. Bu sonuç araştırmada aracı değişken olarak ele alınan proaktif kişilik değişkeninin öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisine sahip olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada test edilmeye çalışılan aracı modeldeki doğrudan ve dolaylı etkileri belirlemek için yapılan bootstrap analizi sonucu proaktif kişilik değişkeni control edildiğinde öznel zindeliğin merak üzerindeki hem doğrudan etkisinin ($\beta = .16$, $t = 3.31$, $p = .001$, $CI = .06$ to $.25$) hem de dolaylı etkisinin olduğu ($\beta = .10$, $Boot SE = .03$, $CI = .04$ to $.16$) görülmüştür. Ayrıca, Tablo 4 incelendiğinde, Sobel testi sonucuna göre aracı modeldeki bu dolaylı etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($Z = 4.02$, $p < .001$). Sonuç olarak, proaktif kişiliğin modelde kısmi aracılık etkisine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4.*Aracı Modele İlişkin Katsayılar*

Yordayıcı Değişkenler	Proaktif Kişilik			Merak		
	β	SS	p	β	SS	p
Öznel Zindelik	a .60	.06	<.001	c' .16	.05	<.01
Proaktif Kişilik	-----	-----	-----	b .17	.04	<.001
Sabit	i_1 31.81	2.21	<.001	i_2 18.70	1.85	<.001
	$R^2 = .21$			$R^2 = .16$		
	$F(1, 309) = 82.137, p < .001$			$F(2, 308) = 28.531, p < .001$		
	$Z = 4.02, p < .001$					

Şekil 1. Proaktif kişiliğin aracılık rolü (MK: Merak, OZ: Öznel zindelik, PK: Proaktif kişilik)

3.4 Alternatif Aracı model

Maxwell ve Cole (2007) kesitsel bir çalışmalara dayalı olarak değişkenler arasında neden-sonuç ilişkisi kurmanın ve genellemeler yapmanın yanlıtıcı sonuçlara ulaşmasına sebep olabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle araştırmada ulaşılan bulguları daha derinlemesine incelemek için alternatif aracı model de sınanmaya çalışılmıştır. Bu alternatif model ile öznel zindeliğin proaktif kişilik ile merak değişkeni arasındaki ilişkide aracılık etkisinin olup olmadığı da test edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda öncelikle proaktif kişiliğin merak değişkenini ne düzeyde yordadığı belirlenmeye

çalışılmıştır, daha sonar sonuçları tablo 5’de sunulan alternatif aracı model sınanmıştır. Bu bağlamda yapılan regresyon analizi sonucu proaktif kişiliğin merak değişkenini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif açıdan yordadığı sonucu elde edilmiştir ($\beta= 22, t= 6.68, p= 000$).

Tablo 5.
Alternatif Aracı Modele İlişkin Katsayılar

Yordayıcı Değişkenler	Öznel Zindelik			Merak				
	<i>B</i>	<i>SS</i>	<i>p</i>	β	<i>SS</i>	<i>p</i>		
Proaktif Kişilik	<i>a</i>	.35	.04	<.001	<i>c'</i>	.17	.04	<.001
Öznel Zindelik		-----	-----	-----	<i>b</i>	.16	.05	<.01
Sabit	<i>i</i> ₁	14.71	2.02	<.001	<i>i</i> ₂	18.70	1.85	<.001
		$R^2 = .21$				$R^2 = .16$		
		$F(1, 332) = 82.137, p < .001$				$F(2, 331) = 28.531, p < .001$		
						$Z = 3.09, p < .01$		

Tablo 5 incelendiğinde, proaktif kişiliğin öznel zindeliği ($a = .35$) ve merakı ($c' = .17$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca, öznel zindeliğin de merakı ($b = .16$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Tablo 5’de görüldüğü gibi öznel zindelik değişkeni regresyon modeline eklendiğinde proaktif kişilik araştırmanın bağımlı değişkeni olan merak değişkenini yordama düzeyinin .22’den .17’ye düşürdüğü görülmektedir. Bu sonuç araştırmada test edilen alternatif modelde aracı değişken olarak ele alınan öznel zindelik değişkeninin proaktif kişilik ile merak arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisine sahip olduğunu göstermektedir. Alternatif aracı modeldeki doğrudan ve dolaylı etkileri belirlemek için yapılan bootstrap analizi sonucu öznel zindelik değişkeni control edildiğinde proaktif kişiliğin merak üzerindeki hem doğrudan etkisinin ($\beta = .16, t = 4.51, p = .000, CI = .09$ to $.24$) hem de dolaylı etkisinin olduğu ($\beta = .06, \text{Boot SE} = .02, CI = .02$ to $.10$) görülmüştür. Ayrıca, Tablo 5 incelendiğinde, Sobel testi sonucuna göre aracı modeldeki bu dolaylı etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($Z = 3.09, p < .01$). Bu bağlamda, öznel zindeliğin modelde kısmi aracılık etkisine sahip olduğu söylenebilir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada proaktif kişilik ve öznel zindeliğin merak ile pozitif açıdan ilişkili olduğu ve proaktif kişiliğin öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisine sahip olduğu görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde; proaktif kişilik, merak ve öznel zindelik arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Diğer taraftan bu değişkenlerin ortak değişkenlerle ilişkili olduğunu gösteren araştırmaların olduğu görülmektedir. Örneğin, öz-yeterliliğin proaktivite (Strauss, Griffin, ve Rafferty, 2009; Belschak ve Hartog, 2010), öznel zindelik (Akın, 2012a), merak ve keşfetme (Terzi ve Mirasyedioğlu, 2009) ile pozitif açıdan ilişkili olduğu görülmektedir.

Bir regresyon modeline alınan yordayıcı değişkenlerden bazıları bir yordayıcı değişken ile yordanan değişken arasındaki yordama gücünü değiştirebilir. Hayes (2013) bu değişkenlerin regresyon modelinde aracılık rolüne sahip olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada bağımsız değişken olarak öznel zindelik ile proaktif kişiliğin; bağımlı değişken olarak ise merak değişkeninin ele alındığı regresyon modelinde proaktivitenin kısmi aracılık rolüne sahip olduğu bulunmuştur. Maxwell, Cole ve Mitchell (2011) kesitsel araştırmalar sonucu bulunan yüksek aracı etkilerin boylamsal araştırmalar

sonucunda istatistiksel olarak anlamsız sonuçlar verebileceğini belirtmektedir. Bu durum kesitsel araştırmalarda elde edilen aracı modellerin geçerliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan Hayes (2013) bu sorunun çözümü için alternatif modelin de test edilmesini önermektedir. Diğer bir ifadeyle Hayes tarafından modelde bağımsız değişken ile aracı değişken yer değiştirilerek aracılık analizinin yeniden yapılması tavsiye edilmektedir. Bu bağlamda, bu araştırmada hipotez aracı modele ek olarak alternatif aracı modelde test edilmiştir. Alternatif aracı modelin test edildiği analiz sonucu öznel zindeliğin proaktif kişilik ile merak arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ancak her iki model karşılaştırıldığında (hipotez model ve alternatif model), hipotez modeldeki dolaylı etkinin alternatif modeldeki dolaylı etkiden daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle öznel zindeliğin merak üzerindeki dolaylı etkisinin proaktif kişilikten daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle araştırmada sınanan hipotez modelin alternatif modele göre kabul edilebilirliğinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Merakın her gelişim döneminde olduğu gibi ergenliğin son döneminde yer alan üniversite öğrencileri için de önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Eğer bu dönemde merak arzusu olumlu alanlara kanalize edilmezse, bireylerin olumsuz sonuçlara yol açabilecek yaşantılar deneyimlemelerine sebep olabilir. Ya da yaşanan bir sorunun çözülmesi ya da bir öğrenme durumunda merakın giderilmesi için belirlenen yöntemin beklenen sonuçları vermemesi durumunda bireyler hayal kırıklıkları, olumsuz duygu durumu ve tükenmişlik yaşayabilirler. Ancak proaktif kişilik özelliği gelişmiş olan bir birey bir sorunu çözmek için kullandığı yöntemin işe yaramadığı durumda farklı yöntemleri deneyerek ve yeni çevresel şartlar oluşturarak istediği sonuca ulaşabilir. Bunu destekler nitelikte proaktif kişilerin bir problemin çözümüne yönelik yedek bir planlarının olduğu (Çini, 2014) ve çevresel şartları değiştirme konusunda diğer bireylerden daha başarılı oldukları (Van Vianen ve De Pater, 2012) belirtilmektedir. Alanyazında yer alan bu açıklamalar, bu araştırmada proaktivitenin öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkide aracı role sahip olduğu bulgusunu açıklayıcı olabilir.

Alanyazın incelendiğinde proaktif kişilerin özgüvenlerinin yüksek olduğu (Seibert ve diğerleri, 1999; Yi, 2009), diğer kişilere oranla daha fazla öz disipline sahip (Çini, 2014; Moncrief ve Marshall, 2005), girişimci (Baltaş, 2008; Bateman ve Crant, 2000; Lee ve Peterson, 2000) ve yeni koşullar yaratmak için inisiyatif alabilen ve kararlılık gösterebilen (Crant, 2000; Yürür, 2009), kendi dışındaki faktörleri başarıyla yürütebileceğinin yanında süreci de yönetebileceğine inançları olan (Mount ve Barrick, 1998), değişimi başlatabilen ve değişim odaklı olan (Van Vianen ve De Pater, 2012) ve mevcut durumu sorgulayabilen (Hendron, 2008) bireyler olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan proaktif kişilik özelliklerine sahip olmayan bireylerin ise reaktif bir tutum ve davranış içinde oldukları; fırsatların farkında olmadıkları ve çevresel koşullar ile diğer insanların etkisi altında oldukları ifade edilmektedir (Çini, 2014). Bu bağlamda, proaktif kişilik özelliği yüksek olan üniversite öğrencilerinin diğer öğrencilere oranla daha fazla girişimci, öz disiplinli, amaçları doğrultusunda çabalama konusunda kararlı, değişimi başlatma konusunda istekli olmaları gibi özellikleri dikkate alındığında proaktif kişilik özelliğinin üniversite öğrencilerinde öznel zindeliğin davranışsal sonuçlarının, merak ve ruh sağlığı açısından olumlu etkilerinin açığa çıkması için bir katalizör işlevine sahip olduğu düşünülebilir.

Alanyazın incelendiğinde motivasyon için öznel zindelik ve proaktif kişiliğin önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Öznel zindeliğe sahip bireyler, dış etmenler yerine içsel etmenlerle motive olduklarından yaşamda karşılaştıkları, yapmak zorunda oldukları işleri büyük bir istek ve canlılıkla yaparlar. Bu durum da kişi kendi kendine daha motive olarak işlerini başarıyla tamamlar (Ryan ve Frederick, 1997; Shirom, 2010). Benzer şekilde proaktif kişilikte de öznel zindelik de olduğu gibi davranışsal eğilimlerin dışsal etmenlerden uzak tamamen içten gelerek yapıldığı düşünülmektedir (Major, Turner ve Fletcher, 2006). Ayrıca, Çini (2014) proaktif kişilik özelliklerine sahip kişilerin özgüven düzeylerinin küçük yaştan itibaren gelişmeye başladığını ve dolayısıyla bebeklik, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde gelişmeye devam ederek özgüvenlerinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, proaktif kişilik özelliği, bireylerin davranışa geçmeleri konusunda motivasyon artırıcı bir değişken olabilir ve bundan dolayı öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkiyi etkilediği düşünülebilir. Ayrıca, öznel zindeliğin merak değişkenini yordama gücü proaktivite ile ilişkili olan diğer bazı kişilik özellikleri tarafından etkileniyor olabilir. Bu özelliklerden biri dışadönüklük olabilir. Proaktivite ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, proaktif kişilerin dışa dönük bireyler olduğu ifade edilmektedir. Dışa dönük bireylerinde coşkulu, olumlu sosyal ilişkiler geliştirdikleri ve heyecan arama eğilimde oldukları belirtilmektedir (King, George ve Hebl, 2005). Proaktif kişilerin bu özelliklerinden dolayı, bu çalışmada proaktif kişilik değişkeni öznel zindelik ile merak arasındaki ilişkide önemli bir role sahip olabilir.

Diğer taraftan Türk eğitim sistemi ve Türk kültüründeki ailelerin çocuk yetiştirme tutumları değerlendirildiğinde, öğrencilerin bütün eğitim kademelerinde araştırmalarına, keşfetmelerine, akademik sorumluluklarını yerine getirmelerine ve akademik başarılarını arttırmalarına yönelik dışsal motivasyonu artırıcı dönütlerin daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir. Dolayısıyla üniversite öğrenimine devam eden bireylerin tüm yaşamları boyunca dışsal motivasyona yönelik dönütler almalarından dolayı toplumun beklentileri doğrultusunda hareket etme eğilimleri daha fazla gelişmiş olabilir. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin öznel zindelik düzeyleri yüksek olsa bile bu yaşlara kadar dışsal motivasyona dayalı davranış potansiyeline sahip olmaları onların merak düzeylerini düşürüyor olabilir ve bundan dolayı öznel zindeliğin merak üzerindeki etkisinin artması için proaktif kişilik özelliğinin bireylerde gelişmiş olması gerekebilir. Çünkü bireylerin içsel motivasyonları yüksek olduğunda merak düzeyleri artabilir. Dolayısıyla bu çalışmada, proaktif kişiliğe sahip bireyler içsel bir motivasyon ile uyarıldıklarından ve harekete geçme istek ve dürtüleri bulunduğu ve özgüven düzeyleri daha yüksek olduğundan dolayı, proaktivitenin merak ile öznel zindelik arasındaki ilişkide aracılık rolüne sahip olduğu sonucu elde edilmiş olabilir.

Bu araştırma bulguları ilgili literatür bağlamında değerlendirildiğinde, ulaşılan araştırma sonuçları alanyazında gelecekte yapılabilecek olan çalışmalara kaynak olabilir ve uygulama çalışmalarına katkı sağlayabilir. Araştırmanın çalışma grubunun niteliği dikkate alındığında, araştırma bulgularının sadece, son ergenlik döneminde yer alan üniversite öğrencilerine genellebilmesi açısından sınırlıdır. Araştırma sonuçlarının farklı yaşlardaki bireylere de genellebilmesi için gelecekteki araştırmalarda farklı demografik özelliklere sahip olan bireylerden oluşan örneklemeler üzerinde araştırma tekrarlanabilir. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin kişisel gelişimi için önemli bir değişken olan merak değişkeninin öznel zindelik ve proaktif kişilik değişkenleri ile ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Üniversite öğrencilerinin kişisel gelişimlerine katkı sağlamak için önemli olan merak ile ilişkili değişkenlerin belirlenebilmesi için gelecekte

yapılacak araştırmalarda bu araştırmada ele alınan değişkenlerin dışındaki değişkenler ele alınabilir.

Alanyazında kişilik özelliklerinin yaşa bağlı olarak değişip değişmediği ve gelişip gelişmediği ile ilgili çalışmalar incelendiğinde bazı araştırma sonuçlarının (Örn. McCrae & Costa, 1994) kişilik özelliklerinin durağan olduğunu gösterirken bazı araştırma sonuçlarının (Örn. Roberts, Walton, & Viechtbauer, 2006; Srivastava, John, Gosling, & Potter, 2003) kişilik özelliklerinin gelişebileceğine işaret ettiği görülmektedir, bazı araştırmacılar (Örn. Mroczek ve Spiro, 2007) ise kişilik özelliklerinin bazı bireylerde değişim gösterdiğini bazı bireylerde ise durağan olduğunu belirtmektedir. Kişilik özellikleri ile ilgili bu araştırma bulguları bağlamında, bireylerin merak düzeylerinin artması için proaktif kişilik özelliklerinin geliştirilmesine yönelik olanakların bireylerin gelişiminden sorumlu kişiler tarafından onlara sunulmasının oldukça önemli olduğu söylenebilir. Bireylerin merak ve keşif duyguları bebeklikten itibaren gelişmeye/değişim göstermeye başladığı kabul edilirse, öncelikle aileye sonrada okul öğretmenlerine bu konuda önemli görevler düşmektedir. Yetişkinlerin, çocukların meraklarını gidermek için sordukları soruları içtenlikle cevaplamaları, çocukları keşfetmeye dönük yeni meraklandırıcı durumlara teşvik etmeleri onların merak yönünün gelişmesi açısından çok önemlidir. Çocukların meraklı olma özelliklerini geliştirmek için okul öncesi eğitimden başlanarak ilkokul ve ortaokulda öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun eğlenceli ve teşvik edici oyunlar, eğitimler/seminerler ve psikoeğitim çalışmaları yapılabilir. Ayrıca münazara ve örnek olay gibi öğretim yöntemlerinden faydalanılarak ders içerikleri öğrencilere aktarılabilir; okullarda eğitim-öğretim faaliyetleri araştırma – inceleme yoluyla öğretim stratejisine dayalı olarak düzenlenebilir; çocuklar günlük yaşamda karşılaşılabilecek problemlerle yapay ortamlarda yüzleştirilerek bu problemlerin çözümünü için farklı yollar denemeleri sağlanabilir. Çocukların proaktif yönünün gelişmesi için onların yeni ve farklı davranışları eleştirilmek yerine cesaretlendirilerek desteklenmelidir.

Ashford ve Black (1996) yaptıkları bir araştırma da, proaktif kişilerin iş yerindeki performans ve doyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Proaktif olmak, öğrenmeye istekli ve motive olma, daha başarılı olma ve sonucunda da daha iyi kariyer başarısına sahip olmayı sağlamaktadır. Üniversite öğrencilerinin iş yaşamında daha üretken daha iyi iletişim becerilerine sahip ve yeni koşullar oluşturan bireyler olarak yetişmeleri için onlara girişimcilik yeteneklerini geliştirici eğitimler verilebilir. Bunun sağlanabilmesi için öğrencileri girişimciliğe teşvik edici derslerin ve proje çalışmalılarının ders programlarında yer alması oldukça önemlidir. Son olarak, bu araştırma ile proaktivitenin öznel zindelik için önemli bir değişken olduğu görülmüştür. Bu nedenle elde edilen sonuçların deneysel çalışmaları da sınanması bu araştırmanın bulgularının geçerliğini arttırabilir.

KAYNAKÇA

- Aluede, O., Imhonde, H., & Eguavoen, A. (2006). Academic, career and personal needs of nigerian university students. *Journal of Instructional Psychology*, 33(1), 50-57.
- Akın, A. (2012a). The relationships between internet addiction, subjective vitality, and subjective happiness. *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(8), 404-410.
- Uysal, R., Sariçam, H., & Akın, A. (2014). Öznel Zindelik Ölçeği Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 33, 136-146.
- Akın, A. (2012b, May). *Validity and reliability of the Turkish version of the Curiosity and Exploration Inventory-II*. Paper presented at the International Counseling and Education Conference, İstanbul, Turkey.
- Akın, A., Abacı, R., Kaya, M., & Arıcı, N. (2011). Kısaltılmış Proaktif Kişilik Ölçeği'nin (KPÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. In *ICES11 International Conference on Educational Sciences, June* (pp. 22-25).
- Ashford, S. J., & Black, J. S. (1996). Proactivity during organizational entry: The role of desire for control. *Journal of Applied psychology*, 81(2), 199.
- Baltaş, A. (2008). *Girişimciliğin ardındaki insan profili*. <http://www.baltasgrubu.com/Makaleler/girisimciligin-ardindaki-insan-profilini.html>. Adresinden 2 Mayıs 2016 tarihinde edinilmiştir.
- Bateman, T. S., & Crant, J. M. (1993). The pro-active component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal of Organizational Behavior*, 14, 103-118.
- Belschak, F. D., Hartog, D. N., & Fay, D. (2010). Exploring positive, negative and context-dependent aspects of proactive behaviours at work. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 83(2), 267-273.
- Berlyne, D. E. (1954). A theory of human curiosity. *British Journal of Psychology. General Section*, 45(3), 180-191.
- Bostic, T. J., Rubio, D. M., & Hood, M. (2000). A validation of the subjective vitality scale using structural equation modeling. *Social Indicators Research*, 52(3), 313-324.
- Carlin, K. A. (1999). The impact of curiosity on learning during a school field trip to the zoo. *Dissertation Abstracts International*, 60(9), 3253.
- Chell, E., Haworth, J. M., & Brearley, S. (1991). *The entrepreneurial personality: Concepts, cases and categories*. London: Routledge.
- Crant, J. M. (2000). Proactive behavior in organizations. *Journal of Management*, 26, 435-462.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A., (2015). *Araştırma yöntemleri, desen ve analiz* (Çev. Ed. Ahmet Aypay). Anı Yayıncılık, Ankara.
- Covey, S. R. (2010). *Etkili insanların 7 alışkanlığı* (Çev. O. Deniztekin, F. N. Deniztekin). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çakar, F. S. (2012). The relationship between the self-efficacy and life satisfaction of young adults. *International Education Studies*, 5(6), 123-130.
- Çini, P. E. (2014). *Yönetici ve çalışanların proaktif kişilik özellikleri ve ilişkisel bağımlı benlik düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çuhadaroğlu, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, S., Rugancı, N., Avcı, A. (2004). *Ergen ve ruhsal sorunları durum saptama çalışması*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporları 1. Basım, Tubitak Matbaası.
- Demirtaş-Madran, H. A. (2012). Cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi ve düşünme ihtiyacı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(29), 1-10.
- Esen, A., & Çonkar, K. (1999). *Orta Anadolu: (Konya, Kayseri, Sivas ve Tokat) girişimcilerinin sosyo-ekonomik özellikleri, işletmecilik anlayışları ve beklentileri araştırması*. Konya Ticaret Odası.
- Fini, A. E. S., Kavousian, J., Beigy, A., & Emami, M. (2010). Subjective vitality and its anticipating variables on students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 150-156.
- Frese, M., & Fay, D. (2001). 4. Personal initiative: An active performance concept for work in the 21st century. *Research in organizational behavior*, 23, 133-187.
- Fuller, J. B., Marler, L. E., & Hester, K. (2012). Bridge building within the province of proactivity. *Journal of Organizational Behavior*, 33(8), 1053-1070.
- Gizir, C. A. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 196-213.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. New York: The Guilford Press.
- Hendron, M. G. (2008). *Structural ve social integration: Help or hindrance to bottom-up innovation?* (Unpublished doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 1434728). The University of Texas at Austin.
- Kashdan, T. B., Rose, P., & Fincham, F. D. (2004). Curiosity and exploration: Facilitating positive subjective experiences and personal growth opportunities. *Journal of personality assessment*, 82(3), 291-305.
- Kashdan, T. B., Gallagher, M. W., Silvia, P. J., Winterstein, B. P., Breen, W. E., Terhar, D., & Steger, M. F. (2009). The curiosity and exploration inventory-II: Development, factor structure, and psychometrics. *Journal of research in personality*, 43(6), 987-998.
- Kashdan, T. B., & Silvia, P. J. (2009). Curiosity and interest: The benefits of thriving on novelty and challenge. *Oxford handbook of positive psychology*, 2, 367-374.
- Kaygusuz, C. (2002). Üniversite öğrencilerinin problem alanları ve bunların bazı değişkenlerle ilişkileri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6, 76-86.
- Kim, T. Y., Cable, D. M., & Kim, S. P. (2005). Socialization tactics, employee proactivity, and person-organization fit. *The Journal of Applied Psychology*, 90(2), 232-241.
- King, E. B., George, J. M., & Hebl, M. R. (2005). Linking personality to helping behaviors at work: An interactional perspective. *Journal of Personality*, 73(3), 585-608.
- Korkmaz, S. (2000). Girişimcilik ve üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), 163-169.
- Lee, S. M., & Peterson S. (2000). Culture, Entrepreneurial Orientation, and Global Competitiveness, *Journal of World Business*, 35(4), 401-416.

- Litman, J. A., & Spielberger, C. D. (2003). Measuring epistemic curiosity and its diversive and specific components. *Journal of Personality Assessment, 80*(1), 75-86.
- MacKinnon, D. P., Lockwood, C. M., Hoffman, J. M., West, S. G., & Sheets, V. (2002). A comparison of methods to test mediation and other intervening variable effects. *Psychological methods, 7*(1), 83.
- Major, D. A., Turner, J. E., & Fletcher, T. D. (2006). Linking proactive personality and the Big Five to motivation to learn and development activity. *Journal of applied psychology, 91*(4), 927.
- Maxwell, S. E., Cole, D. A., & Mitchell, M. A. (2011). Bias in cross-sectional analyses of longitudinal mediation: Partial and complete mediation under an autoregressive model. *Multivariate Behavioral Research, 46*(5), 816-841.
- McCrae, R. R., Costa, P. T. (1994). The stability of personality: Observation and evaluations. *Current Directions in Psychological Science, 3*(1), 173-175.
- Mroczek, D. K., & Spiro, A. (2007). Personality change influences mortality in older men. *Psychological Science, 18*(5), 371-376.
- Moncrief, W. C., & Marshall, G. W. (2005). The evolution of the seven steps of selling. *Industrial Marketing Management, 34*(1), 13-22.
- Mount, M. & Barrick, M. (1998). Five reasons why the “big five” article has been frequently cited. *Personnel Psychology, 51*(2), 849-857.
- Niemiec, C. P., Lynch, M. F., Vansteenkiste, M., Bernstein, J., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2006). The antecedents and consequences of autonomous self-regulation for college: A self-determination theory perspective on socialization. *Journal of Adolescence, 29*, 761-775.
- Nix, R. A., Ryan, R. M., Manly, J. B., & Deci, E. L. (1999). Revitalization through self-regulation: The effects of autonomous and controlled motivation on happiness and vitality. *Journal of Experimental Social Psychology, 35*, 266-284.
- Özdevecioğlu, M., & Cingöz, A. (2009). Sosyal girişimcilik ve sosyal girişimciler: Teorik çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 32*, 81-95.
- Parker, S. K., Bindl, U. K., & Strauss, K. (2010). Making things happen: A model of proactive motivation. *Journal of Management, 36*(4), 827-856.
- Reio Jr, T. G., Petrosko, J. M., Wiswell, A. K., & Thongsukmag, J. (2006). The measurement and conceptualization of curiosity. *The Journal of Genetic Psychology, 167*(2), 117-135.
- Renner, B. (2006). Curiosity about people: The development of a social curiosity measure in adults. *Journal of personality assessment, 87*(3), 305-316.
- Rickwood, D., Deane, F. P., Wilson, C. J., & Ciarrochi, J. (2005). Young people’s help-seeking for mental health problems. *Australian e-journal for the Advancement of Mental health, 4*(3), 218-251.
- Roberts, B. W., Walton, K., & Viechtbauer, W. (2006). Patterns of mean-level change in personality traits across the life course: A meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin, 132*(1), 1-25.
- Ryan, R. M., & Frederick, C. (1997). On energy, personality, and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of personality, 65*(3), 529-565.

- Salama-Younes, M. (2011). Positive mental health, subjective vitality and satisfaction with life for French physical education students. *World Journal of Sport Sciences*, 4(2), 90-97.
- Sarıçam, H. (2015). Mediating role of self efficacy on the relationship between subjective vitality and school burnout in Turkish adolescents. *International Journal of Educational Researchers*, 6(1), 1-12.
- Seel, N. M. (Ed.). (2011). *Encyclopedia of the Sciences of Learning*. Springer Science ve Business Media, 495-904.
- Shirom, A. (2010). Feeling energetic at work: On vigor's antecedents. In A. B. Bakker, M. P. Leiter (Eds.), *Work engagement: A handbook of essential theory and practice* (pp 69–84). London, UK and New York, NY: Psychology Press.
- Siebert, S. E.; Crant, J. M.; & Kraimer, M. L. (1999). Proactive personality and career success. *Journal of Applied Psychology*, 84(3), 416–427.
- Srivastava, S., John, O. P., Gosling, S. D., Potter, J. (2003). Development of personality in early and middle adulthood: Set like plaster or persistent change? *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 1041–1053.
- Strauss, K., Griffin, M. A., & Rafferty, A. E. (2009). Proactivity directed toward the team and organization: The role of leadership, commitment and role-breadth self-efficacy. *British Journal of Management*, 20(3), 279-291.
- TDK (2016) *Türk dil kurumu güncel sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr>. Adresinden 22 Nisan 2016 tarihinde indirilmiştir.
- Terzi, M., & Mirasyedioğlu, Ş. (2009). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının matematiğe yönelik özyeterlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 2(2), 257-265.
- Topkaya, N., & Meydan, B. (2013). Üniversite öğrencilerinin problem yaşadıkları alanlar, yardım kaynakları ve psikolojik yardım alma niyetleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1).
- Uysal, R., Satici, S. A., & Akın, A. (2013). Mediating Effect of Facebook Addiction on the Relationship between Subjective Vitality and Subjective Happiness. *Psychological Reports: Mental ve Physical Health*, 113(3), 948-953.
- Van Vianen, A. E. M., & De Pater, I. E. (2012). Content and development of newcomer person-organization fit: an agenda for future research. In Wanberg, C. (Ed), *The Oxford handbook of socialization*, Oxford University Press, New York.
- Wrosch, C., Scheier, M. F., Miller, G. E., Schulz, R., & Carver, C. S. (2003). Adaptive self-regulation of unattainable goals: Goal disengagement, goal reengagement, and subjective well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(12), 1494-1508.
- Yurtsever, H. (2009). *Kişilik özelliklerinin stres düzeyine etkisi ve stresle başa çıkma yolları: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Yürür, S. (2009). Yöneticilerin çatışma yönetim tarzları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin analizine yönelik bir araştırma. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1), 23-42.
- Yi, Z. (2009). *The relationship between organizational authority-control and employee's proactive behavior: The moderating role of individual proactive personality* (Unpublished Doctoral dissertation). City University of Hong Kong.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

The higher education stage, at the age of 18 to 24 is a critical stage for adolescents regarding ending adolescence development, ending identity crises, and gaining importance of the struggle for independence (Rickwood, Deane, Wilson, & Ciarrochi, 2005). When examining related literature about the university students' problems, they face problems related to adjustment (Gizir, 2005), family (Topkaya & Meydan, 2013), academic issues (Yurtsever, 2009), future related anxiety, job finding (Kaygusuz, 2002), and also on vocational and career related problems, and mental health problems such as depression (Aluede, Imhonde, & Eguavoen, 2006).

These problems may negatively affect university students' mental health. For this reason, investigating factors related to subjective vitality is very important to protect and improve university students' mental health. Research has shown that subjective vitality that supports the development of the emotional component of the individual means being energetic, exhilarated, zestful, vital, higher level of arousal, and being dynamic (Fini, Kavousian, Beigny, & Emami, 2010; Ryan & Frederick, 1997). This emotional component which is constituted by the internal motivation of the individual is phenomenological, and it affects both physical and psychological conditions of the individual positively (Nix, Ryan, Manly, & Deci, 1999). A lot of life events that affect the university students may have roots from personal characteristics and external factors. The tendency for curiosity may be some of these personal characteristics that affect the internal motivation of the individual. Litman and Spielberg (2003) defined curiosity as an experience that motivates individual's wishful behaviors related to exploration. Having curiosity may effect by subjective vitality as motivating the individual. Moreover, internal motivation sources such as proactive personality may be an important indicator of the curiosity level. Proactive personality is defined as a kind of personality tendency including some attitudes and behaviors such as taking initiatives to create new conditions besides improving current conditions, persevering until a meaningful result happens instead of a passive adaptation to the current conditions (Crant, 2000), willing to affect one's surroundings (Frese & Fay, 2001), extroverted participation in learning activities because of one's achievement needs, and having leadership behaviors (Bateman & Crant, 1993). Even though proactive personality support individuals to impel to achieve, in some cases, they may not be enough to attempt to do what one wants to do. For this reason, a proactive personality that arises from the individual's internal dynamics may change the effect of curiosity level that causes individual feeling well. In this regard, this study focuses on the mediating role of proactive personality in the relationship between subjective vitality and curiosity.

2. Method

The study group of the study consists of 311 university students, 77.8% woman, age mean 20.3 (SS=.42) who are studying various departments in the Faculty of Education at Sakarya University. Instruments within the study are subjective vitality scale (Ryan & Frederick, 1997), Proactivity Scale (Bateman & Crant, 1993), and Curiosity and Exploration Scale (Kashdan et al., 2009). Data analysis was done via examining correlation analysis and regression based mediation analysis. The mediating effect of

proactive personality in the relationship between subjective vitality and curiosity was analyzed by the PROCESS adware of SPSS developed by Hayes (2013), and bootstrap was used to investigate direct and indirect effects in the model. Moreover, after adding a mediating variable into the model, the Sobel test was used to determine whether the decrease is statistically meaningful or not within the relationship between independent and dependent variables.

3. Findings, Discussion and Results

The curiosity and exploration, the dependent variable of the study, has a positive statistically meaningful correlation with subjective vitality ($r = .32$); and with proactive personality ($r = .36$). Moreover, according to correlation analysis, there is a statistically positive relationship between subjective vitality and proactive personality ($r = .46$).

Before mediation analysis, regression analysis was conducted to determine how subjective vitality predicts curiosity. The regression analysis revealed that subjective vitality statistically meaningful and positively predicts curiosity ($c = .26$). The regression analysis for the mediating effect of proactive personality has proved that subjective vitality predicts proactive personality ($a = .60$), and curiosity and exploration ($c' = .16$). Findings showed that proactive personality which is the mediating variable of the research has a mediating effect on the relationship between subjective vitality and curiosity.

The bootstrap analysis results revealed that the model has indirect and direct effects. When a proactive personality variable is controlled, subjective vitality has both direct effects ($\beta = .16$, $t = 3.31$, $p = .001$, $CI = .06$ to $.25$), and also indirect effect ($\beta = .10$, $Boot SE = .03$, $CI = .04$ to $.16$) on curiosity and exploration.

As far as reviewing the related literature, there was no related research investigating the relationship between proactive personality and curiosity was accessed. On the other hand, these two concepts have some common variables. For instance, self-efficacy is positively related to proactivity (Belschak & Hartog, 2010; Strauss, Griffin, & Rafferty, 2009), and subjective vitality (Akin, 2012a), curiosity and exploration (Terzi & Mirasyedioğlu, 2009).

Researchers state that proactive individuals have higher self-esteem (Seibert et al., 1999; Yi, 2009), higher self-discipline than others (Çini, 2014; Moncrief, & Marshall, 2005). They take initiatives and have more persistence (Crant, 2000; Yürür, 2009), have the belief that they can manage processes as well as the external factors successfully (Mount & Barrick, 1998). They can initiate change and change agent, (Van Vianen & De Pater, 2012), and question the current situation (Hendron, 2008). On the other hand, individuals who don't have proactive personality characteristics have reactive attitudes and behaviors, are not aware of opportunities, and under the influence of other people and surrounding conditions (Çini, 2014).

Some characteristics of the proactive personality may require curiosity. For instance, a willingness to change in behavioral terms means making some effort about one's own goals which is another characteristic of the proactive personality. If an individual makes some effort for change, s/he should learn what to change, so s/he needs to discover new behaviors for necessary change which also means s/he needs to be curious about what the change will bring her/him for her/his goals. If someone has a goal to pursue, it means

most probably the person will check the reality, find opportunities, and create goal-directed behaviors, so that s(h)e can succeed her/his goal. Having a realistic or attainable goal and pursuing this goal is related to having a good mental health such as higher subjective well-being (Wrosch, Scheier, Miller, Schulz, & Carver, 2003). In other words, an individual who has curiosity characteristics need to have a proactive personality tendency to fulfill successfully her/his goal, and goal directed behaviors mostly about positive mental health.

The predictive power of the proactive personality on subjective vitality and curiosity may be related to some characteristics of proactivity, such as extraversion. Studies related to proactivity revealed that proactive individuals are also extroverted individuals. These people are enthusiastic, develop positive social relations, and have a tendency of sensation seeking (King, George, & Hebl, 2005). On the other hand, subjective vitality, which is being zestful, enthusiastic and higher arousal and dynamic, has some common characteristics with proactive personalities, such as enthusiasm and being dynamic. Thus, all these connections may be the reason for the result of this study, that is proactive personality would have as a mediator role in the relationship between subjective vitality and curiosity.

It can be considered that the result of this study may enlighten future experimental, theoretical and field studies. However, the quality and the nature of the sample of the study, which consists of university students, the generalizability of the research is restricted. So, the study can be conducted on different samples consisting individuals in different ages and other different demographic characteristics to resolve generalization restriction. This research revealed that curiosity variable which is important for the personal development of university students is related to proactivity and subjective vitality variables. In order to find out the variables related to curiosity, some other variables can be added for future studies.

Curiosity and exploration behaviors develop and changed starting from the infancy, so parents and teachers have important responsibilities for the children and adolescents. It is very important that the adults should reply frankly and honestly to children's questions to help them reinforce their curiosity behavior, and adults also should encourage children to discover things to develop and promote curiosity and exploration behaviors. Some psychoeducation programs, amusing entertainments, encouraging play activities, seminars or educations can be developed by the teachers for the curiosity and exploration behaviors of the children from the beginning of preschool age through primary, secondary and high school periods. Besides, as this study revealed, the proactive personality characteristics should be developed to increase curiosity and exploration attitudes and behaviors of individuals. For this reason, activities that contribute proactivity characteristics of the children inside and outside of the school should be developed and implemented, and also new and different behaviors of children should be accepted instead of criticizing.